

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата педагогічних наук, доцента
Олійник Ірини Вікторівни
на дисертаційну роботу Руденко Анастасії Валентинівни
«Формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх
бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання», подану на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
зі спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Сучасна освітня парадигма орієнтована на підготовку конкурентоспроможного, професійно мобільного та інтелектуально розвиненого фахівця, здатного до самостійного мислення, критичної рефлексії та конструктивного передбачення наслідків власної професійної діяльності. У контексті підготовки майбутніх бакалаврів з географії особливої значущості набуває рефлексивно-прогностична компетентність, яка забезпечує здатність до аналізу власної навчальної і пізнавальної діяльності, оцінки її ефективності та прогнозування результатів прийнятих рішень у сфері географічної освіти.

В умовах цифровізації освіти та трансформації традиційних підходів до навчання змішане навчання виступає ефективною педагогічною технологією, що поєднує очне й дистанційне навчання, розширює можливості особистісно орієнтованої взаємодії та сприяє розвитку когнітивних, рефлексивних і прогностичних умінь здобувачів вищої освіти. Саме в такому освітньому середовищі створюються сприятливі умови для формування рефлексивно-прогностичної компетентності.

Тому заявлена в дисертації Анастасії Валентинівни наукова проблематика є доволі актуальною та значущою в контексті сучасної освіти та професійної підготовки майбутніх бакалаврів з географії. Актуальність дослідження підсилюється й визначеними суперечностями, які виявлені та потребують цілеспрямованого розв'язання під час організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Відзначимо, що дисертація відповідає основним напрямам досліджень

кафедри психології та педагогіки Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем: «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059).

Отже, з огляду на зазначене, вважаємо, що наукове дослідження, яке представлено на захист, є своєчасним, практично спрямованим, а його актуальність не викликає жодних сумнівів.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Руденко А.В., оптимальний період проведення дослідження дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, а також про те, що здобувачка на належному рівні володіє теоретичними засадами вирішення наукового завдання й комплексом методів наукового пізнання.

Термінологічний концепт проблеми дослідження становлять поняття, обґрунтування й уточнення яких уможливило окреслення теоретичних аспектів проблеми («компетентність», «рефлексивна компетентність», «прогностична компетентність», рефлексивно-прогностична компетентність тощо).

Достовірність наукових положень, висновків і результатів дослідження дисертантки підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом матеріалів; виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; широтою й різноманітністю теоретичної бази.

У результаті студіювання широкого спектру дослідницьких матеріалів в педагогічній науці дисертантка здійснила дефінітивний аналіз поняття «рефлексивно-прогностична компетентність майбутніх бакалаврів з географії», обґрунтувала педагогічні умови формування досліджуваної якості.

Результативне розв'язання завдань дослідження було забезпечено оптимальним застосуванням відібраних теоретичних, емпіричних, методів математичної статистики та графічних методів, що ретельно добиралися дисертанткою відповідно до конкретного етапу та завдань дослідження.

Зміст дисертації відповідає темі дослідження, його об'єкту, предмету, меті, що свідчить про послідовність теоретичного й експериментального етапів дослідницької роботи. Структура і зміст анотації суголосні поетапності проведення дослідження та відображають найбільш вагомі теоретичні й практичні результати, рекомендації та висновки.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Представлена робота підпорядкована єдиній логіці й достатньо повно презентує хід і результати дослідження. Принагідно відзначити міцне теоретичне підґрунтя, чітко окреслену методологію наукових підходів до розв'язання поставлених завдань, правильну організацію експериментальної роботи. Дисертанткою конструктивно обґрунтовано застосування наукових підходів, проведено ґрунтовний аналіз основних категорій дослідження. На основі глибокого й різнобічного аналізу джерельної бази дослідниці вдалося виокремити наявні суперечності, що потребують розв'язання, визначити основні напрями дослідження означеної проблеми. Авторка грамотно проводить експеримент, доводить його результативність за допомогою якісного і кількісного аналізу, а результати дослідження належним чином апробовує в українських та зарубіжних публікаціях. Заслуговує схвалення коректність визначення мети, об'єкта, предмета дослідження. Погоджуємось із окресленими завданнями дисертаційної роботи. Таким чином, аналіз основних позицій дисертації дозволяє скласти загальне позитивне уявлення про науковий апарат роботи, її теоретичні засади та визначає наукову цінність і логіку зазначеної праці, що представляє собою повний дослідницький цикл. Наукова новизна отриманих результатів визначається обраною темою дослідження, його теоретичною та практичною значимістю з огляду на актуальність роботи. Так, науково обґрунтовано та експериментально

перевірено педагогічні умови формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання: побудова навчальних сценаріїв і Е-сценаріїв навчання, які вимагають вибору стратегії дій та прогнозу ймовірних наслідків; впровадження імерсивних технологій для створення ефекту присутності у вивченні просторових процесів та моделюванні географічних ситуацій; застосування методик само- та взаємооцінювання для виявлення помилок у логіці прогнозування та їх конструктивного обговорення.

Сформульовані теоретико-методологічні й практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними. Підґрунтям цього є значний обсяг опрацьованого матеріалу, використання широкого спектру загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Це дало можливість авторці здійснити ґрунтовний аналіз та оцінку особливостей формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання. На підставі детального ознайомлення із планом, змістом і анотацією дисертаційної роботи Руденко А.В. доцільно стверджувати, що дослідження має логічну структуру, поставленої мети досягнуто, сформульовані завдання вирішено.

Вірогідність наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Руденко А.В., зумовлені адекватно обраними науково-методичними підходами до вирішення поставленої мети і завдань, достатнім обсягом досліджуваного матеріалу, використанням комплексу доцільно підібраних сучасних високоінформативних, взаємодоповнюючих методів дослідження та відповідним статистичним аналізом отриманих результатів.

Матеріали дослідження можуть бути використані в наукових дослідженнях, при викладанні курсів педагогічного, психолого-педагогічного та географічного спрямування, зокрема таких, як «Фізична географія України», «Географічне моделювання та просторовий аналіз», «Рекреаційне

країнознавство», «Естетика ландшафтів з основами ландшафтознавства», «Методика навчання географії», «Педагогіка», «Теорія і практика змішаного навчання», «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті», «Проектування освітніх технологій», «Освітні інновації в географії» тощо. Крім того, результати дослідження можуть бути використані при підготовці бакалаврських і магістерських кваліфікаційних робіт, у процесі модернізації змісту й технологій навчання в умовах цифровізації освіти.

Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів без оформлення належного цитування

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Дослідження А.В. Руденко містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних проблем. Практичне значення дослідження визначено тим, що розроблено, апробовано й упроваджено в процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів з географії плани-конспекти занять, розроблені у форматі навчальних сценаріїв і Е-сценаріїв навчання, що охоплюють окремі теми та розділи навчальних дисциплін «Фізична географія України», «Географічне моделювання та просторовий аналіз», «Рекреаційне країнознавство», «Естетика ландшафтів з основами ландшафтознавства»; комплекс завдань, що базуються на використанні імерсивних технологій (360° відео, VR, Google Earth VR, віртуальні тури); технологій проблемно-орієнтованого навчання (кейс-метод); технологій розвитку критичного й прогностичного мислення (сценарний аналіз (future scenario building), метод ситуаційного прогнозування (What if?)); презентаційних технологій (Zoom, PowerPoint, Canva тощо); проєктних технологій (метод проєктів, SWOT-аналіз територій); цифрових геоінформаційних технологій (Google Maps, Google

Earth, інтерактивні карти, просторовий аналіз карт і статистики); хмарних технологій (Google Docs, Google Sheets тощо); інтерактивних технологій зворотного зв'язку (Google Forms для саморефлексії, рефлексивний щоденник або звіт, рефлексивний аналіз).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти, що підтверджується довідками, посилання на які містяться у вступі та в додатках до дисертації.

5. Оцінка структури та змісту дисертаційної роботи.

Зміст дисертації Руденко А.В. логічно побудований, охоплює всі частини дослідження. Робота містить: анотацію українською та англійською мовами, список опублікованих праць за темою дисертації, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (182 найменування, у тому числі 55 іноземними мовами), 11 додатків. Дисертація містить 58 таблиць, 43 рисунки і 2 формули. Загальний обсяг дисертації – 324 сторінки, з них – 218 сторінок основного тексту.

У вступі здобувачкою подано обґрунтування теми, чітко визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотезу й відповідно завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів пошукової роботи. Слід зазначити, що всі компоненти наукового апарату повністю корелюють між собою. Вважаємо, що формулювання головних методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність. Не можемо не відзначити й доцільне обрання методів дослідження, їх відповідність завданням, що вирішувалися у процесі роботи.

Нам імponує логіка презентації результатів дослідження на сторінках дисертації, яка складається із трьох розділів і дає багатоплановий ракурс бачення розвитку вказаної проблеми. Кожний розділ виконує свою функцію і смислове навантаження. Роботу вирізняє висока культура науково-теоретичного мислення авторки, логічний і послідовний виклад наукового матеріалу.

У першому розділі дисертанткою розкрито сутність і роль програмно-нормативних документів як основи для формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії; презентовано авторське бачення поняття «рефлексивно-прогностична компетентність майбутніх бакалаврів з географії»; проаналізовано зміст освітньо-професійних програм спеціальності 106 Географія, навчальні плани підготовки майбутніх бакалаврів з географії, робочі навчальні плани навчальних дисциплін з огляду на їх потенціал у формуванні рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії.

У другому розділі здійснено теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання.

У межах третього розділу представлено послідовну реалізацію педагогічного експерименту, яка охопила три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний; розроблено діагностичну карту дослідження рівня сформованості рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії, яка передбачала використання таких методів і завдань: опитування (анкетування, тестування), кейс-ситуації, експертне оцінювання, творчі завдання з елементами проблемного навчання, завдання на встановлення відповідностей, проєктні методи.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Додатки до дисертації візуалізують специфіку проведення експериментальної роботи, апробацію результатів дослідницького пошуку.

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях. Результати дослідження репрезентують високий рівень достовірності та науковості, про що свідчить значна кількість апробацій матеріалів дослідження у виступах на міжнародних

і вітчизняних наукових та науково-практичних конференціях.

Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 11 публікаціях, з яких: 4 статті у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у співавторстві у журналі, який входить до наукометричної бази Web of Science, 6 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних конференцій.

Дисертація оформлена згідно існуючих вимог і містить повноту інформації щодо основних положень, наукових трактувань, висновків та практичних рекомендацій, з повноцінним відображенням змісту відповідних розділів дисертаційної роботи.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи подану до розгляду дисертаційну роботу Анастасії Валентинівни Руденко «Формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання» варто зазначити, що деякі її положення, як і будь-якої іншої наукової роботи, є контрверсійними та надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії:

1. Попри належну розробленість структури рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії, зміст особистісно-рефлексивного компонента, на нашу думку, потребує подальшої теоретичної конкретизації та поглиблення. Авторка акцентує увагу на таких складових, як самокритичність, здатність до самооцінки, рефлексія власної діяльності й відповідальність за прийняті рішення. Вважаємо, що доцільно було б виокремити в межах цього компонента окремий показник, що відображає сформованість цифрової рефлексії та навичок самоаналізу у цифровому освітньому середовищі. Це дозволило б повніше врахувати вимоги цифровізації освіти й підвищити актуальність діагностики даного компонента. Разом із тим, у дисертації це питання вже частково висвітлено через використання рефлексивних онлайн-форм, електронного портфоліо та цифрових засобів моніторингу й зворотного зв'язку.

2. У дисертації варто було б детальніше зупинитися на етичних засадах проведення експерименту: способах інформування учасників, забезпеченні добровільної участі, захисті персональних даних та можливих ризиках для респондентів.

Наведені зауваження здебільшого мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертаційної роботи.

8. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Дисертаційна робота характеризується глибиною теоретичного аналізу і вагомістю методичних пропозицій, отриманих у ході експериментального дослідження. Вважаємо, що подана на рецензування дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка виконана в контексті нових наукових підходів до професійної освіти.

Ураховуючи актуальність проблеми, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, дисертаційна робота Руденко Анастасії Валентинівни на тему «Формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання» є завершеним самостійним науковим дослідженням.

Дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (довідка про впровадження № 3 від 23.04.2025 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 554/22.01-33 від 14.05.2025 р.), Херсонського державного університету (довідка про впровадження 03-32/663 від 20.05.2025 р.), ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження № 262 від 01.05.2025 р.), Комунального закладу освіти «Дніпропетровський обласний ліцей-інтернат фізико-математичного профілю» (протокол № 6 від 28.03.2025 р.).

Дисертаційна робота Руденко Анастасії Валентинівни «Формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів з географії в умовах змішаного навчання» відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка Руденко Анастасія Валентинівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
педагогіки
ВНЗ «Університет імені Альфреда
Нобеля»

І.В. Олійник

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 18:16:00 29.07.2025

Назва файлу з підписом: Рецензія_Олійник_1_merged.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 224.1 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Олійник_1_merged.pdf
Розмір файлу без підпису: 225.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА
П.І.Б.: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 3051619088
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 18:16:00 29.07.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006BEF2301D26AC905
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00